

ภาษาศาสตร์สารคดีกับการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม

ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย:

กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ¹

Documentary Linguistics and the Advocacy for Language and
Culture of Ethnic Groups in Thailand: The Case of Tai Song/
Tai Dam (Black Tai)

จันทิมา อังคพณิชกิจ

Jantima Angkapanichkit

บทคัดย่อ

ภาษาศาสตร์สารคดีเป็นสาขาย่อยหนึ่งของภาษาศาสตร์ เป็นแนวทาง
เชิงสหวิทยาการในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมที่ตระหนักถึงความร่วมมือกับชุมชน
โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยและชุมชนภาษาที่อยู่ในภาวะใกล้สูญ (Himmelman, 2006) แนวทาง
นี้เน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามและพยายามที่จะเชื่อมโยงระหว่างภาษาศาสตร์เชิงพรรณนา
กับสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษา เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และวาทกรรมวิเคราะห์
เชิงวิพากษ์ วัตถุประสงค์ของแนวทางนี้เรียกว่า กิจกรรมสารคดี (documentary activity) ส่วน
ผลผลิตที่ได้ เรียกว่า การจัดการข้อมูลตัวบท (language documentation)

บทความนี้เป็นบทความมาจากการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด
ภาษาศาสตร์สารคดี และให้ข้อเสนอแนะวิธีการศึกษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิง
ชาติพันธุ์วรรณนา ในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมที่ใช้ในการสร้างและดำรงอัตลักษณ์
ชาติพันธุ์ โดยเลือกชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำเป็นกรณีศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิง
ชาติพันธุ์วรรณนาและข้อมูลทางภาษาได้มาจากการศึกษาภาคสนามในชุมชนชาติพันธุ์

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง โครงการการจัดการตัวบทของกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยโซ่ง ซึ่งเป็นโครงการย่อยภายใต้โครงการใหญ่ “ชาติพันธุ์: กระบวนทัศน์ใหม่ในการสืบสานภาษาและ
วัฒนธรรม” ศูนย์วิจัยอาวุโส สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. 2554-2556 โดยมี
ศาสตราจารย์ ดร. สมทรง บุรุษพัฒน์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และมีอาจารย์ ดร.ปัทมา พันธ์พงษ์ เป็น
ผู้วิจัยหลักของโครงการย่อยดังกล่าว

ไทยโซ่ง/ไทดำ 3 ชุมชนในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ ชุมชนบ้านไผ่หูช้าง ชุมชนบ้านหัวถนน และชุมชนบ้านเกาะแรตพัฒนา ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน 2554 ผลการศึกษาเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าคนไทยโซ่ง/ไทดำมีความพยายามที่จะสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ไม่ว่าจะเป็นภาษาหรือเครื่องมือทางวัฒนธรรมภายใต้นโยบายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการธำรงรักษาภาษา อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่กำลังถูกท้าทาย บทความนี้ยังชี้ให้เห็นว่าภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในประเทศไทยกำลังปรับเปลี่ยน ปะปน และหลากหลายมากกว่าที่จะเป็นเอกภาพ ภาษาที่ใช้และวิถีชีวิตที่ดำเนินไป มีลักษณะของการแข่งขันและต่อรองเพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในคนรุ่นใหม่ที่ต่างไปจากเดิม การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สารคดีด้วยวิธีการทางชาติพันธุ์วรรณานาน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดี

Abstract

Documentary linguistics is a recently subfield of linguistics. It is a multidisciplinary approach for studying language and culture that aims for cooperation with the community of minority and endangered language speakers (Himmelman, 2006). This approach promotes the collection of language field data and tries to link mainstream descriptive linguistics to other language - related disciplines such as sociology, anthropology, and critical discourse analysis. The main practice of this approach is called documentary activity, and its product is known as language documentation.

This research paper aims to introduce documentary linguistics and ethnographic discourse analysis in order to study how language and cultural artifacts are combined together in order to present and construct ethnic identity using Tai Song/Tai Dam as an example. Ethnographic descriptions and language materials in this paper are derived from field work among three Tai Song/Tai Dam communities, which are Phai Hu Chang, Hua Thanon, and Koh Rat Pattana, of Nakhonpathom province during January to June, 2011. The analysis shows that Tai Song/Tai Dam people have attempted to preserve their cultural identity, including their own language as well as their cultural artifacts under the development policy for tourism and endangered language revitalization. Also, they are challenging their ethnic identity

among younger and older generations. This paper argues that rather than assuming that Tai Song/Tai Dam is a homogeneous linguistic and cultural situation, Tai Song/Tai Dam language and culture is a dynamic, complex and diverse linguistic situation. Their language use and their culture are contested and negotiated in order to construct a modern Tai Song/Tai Dam identity among the younger generation of Tai song/Tai Dam. As such this example illustrates how documentary linguistics can make a contribution to the advocacy for the maintenance and revitalization of ethnic minority languages and cultures.

1. บทนำ: ภาษาที่กำลังสูญหายกับภาษาศาสตร์สารคดีและกลุ่มชาติพันธุ์

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีความหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์ในเวลาเดียวกันก็มีภาวะวิกฤติของการสูญทางภาษาและชาติพันธุ์เช่นเดียวกัน งานวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549) รายงานให้เห็นว่า ในประเทศไทยปัจจุบันมีอย่างน้อยถึง 14 ภาษาที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้สูญ และในจำนวนนี้มีหลายภาษาอยู่ในภาวะถดถอย กล่าวคือ เป็นภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่เจ้าของภาษารุ่นเยาว์ชนไม่นิยมพูดภาษากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเป็นภาษาแม่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่นิยมสื่อสารด้วยภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยถิ่นมากกว่า สถานการณ์เช่นนี้เป็นสัญญาณหนึ่งที่บ่งบอกได้ว่าภาษากลุ่มชาติพันธุ์มีแนวโน้มเข้าไปสู่สถานการณ์ภาษาในภาวะวิกฤติ (endangered language) ที่จะเป็นภาษาสูญ (language lost) หรืออาจจะเป็นภาษาตาย (language death) ในอนาคตได้ หากพิจารณาตามฟิชแมน (Fishman, 1991) แล้ว การสูญสิ้นหรือการตายของภาษานั้น ย่อมหมายถึงการสูญสิ้นความหลากหลายทางด้านระบบคิด ระบบความรู้ ความเข้าใจและมุมมองในการมองโลก อัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงวิธีสื่อสารในสังคมของกลุ่มชนนั้น ๆ ไปด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ เมื่อภาษาของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งตายไป จึงหมายถึงรวมถึงการสูญสิ้นวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ เช่นกัน

ผลการศึกษาวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ (2554) เกี่ยวกับการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยแสดงให้เห็นแนวโน้มอย่างชัดเจนว่าผู้ใช้ภาษาในวัยหนุ่มสาวของกลุ่มชาติพันธุ์ของไทย เช่น มอญ ไทยโซ่ง/ไทดำ ไทยยวน ลาวเวียง กะเหรี่ยง ฯลฯ มีแนวโน้มในการใช้ภาษาชาติพันธุ์ของตนเองในการติดต่อสื่อสารในกลุ่มน้อยลง แต่จะใช้ภาษาไทยกลางหรือไทยมาตรฐานมากขึ้น สอดคล้องกับการตั้งข้อสังเกตในงานของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2549) ที่

พบว่าผู้ใช้ภาษาที่เป็นคนรุ่นหนุ่มสาวและรุ่นเยาวชน² มีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาชาติพันธุ์ของตนในการสื่อสารลดลง ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้เราเชื่อว่าภาวะภาษาชาติพันธุ์ของไทยเหล่านี้จะอยู่ในภาวะถดถอยในอนาคต แม้ว่าผลการศึกษาจะพบว่าในแง่ของทัศนคติต่อภาษาของผู้ใช้ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยซึ่งจะเป็นไปในทางบวกและมีลักษณะการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่ก็ยังพบสถานการณ์ภาวะถดถอยในกลุ่มคนรุ่นเยาวชนเช่นเดียวกัน

ภาวะเช่นนี้จึงเป็นเหตุผลให้นักภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะกลุ่มที่สนใจด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พยายามที่จะศึกษาวิจัยและหาหนทางที่จะช่วยธำรงรักษาและสืบสานภาษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ แนวทางในการศึกษาด้านนี้อาจมีได้หลากหลาย แต่แนวทางหนึ่งในการธำรงรักษา ระบบคิด ระบบความรู้ ความเข้าใจและมุมมองโลกรวมถึงอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งข้อมูลทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น การบันทึกข้อมูลทางภาษาและข้อมูลทางวัฒนธรรมให้ครอบคลุมและเป็นระบบที่สุด จึงเป็นความจำเป็นที่ควรจะต้องกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่ยังมีทรัพยากรทางภาษาที่ทรงคุณค่าอยู่ นั่นก็คือ ผู้พูดภาษา (native speaker) ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ นั่นเอง แนวทางภาษาศาสตร์สารคดี (documentary linguistics) จึงได้พัฒนาขึ้นเพื่อรองรับภาวะวิกฤติทางภาษาและวัฒนธรรมที่ใกล้สูญดังกล่าวนักภาษาศาสตร์ชาวเยอรมันที่ชื่อฮิมเมลมันน์ (Himmelmann, 2006) ได้พัฒนาแนวทางนี้ขึ้นให้เป็นแนวทางการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ (multidisciplinary) มีวิธีการศึกษาที่เรียกว่า กิจกรรมเชิงสารคดี (documentary activity) ส่วนผลผลิตที่ได้นั้นเรียกว่า การจัดการข้อมูลตัวบท (language documentation) ซึ่งจะได้นำกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 5

แม้ว่าอันที่จริงแล้ว เป้าหมายหลักของภาษาศาสตร์สารคดีจะมุ่งไปสู่ผลผลิตด้านการจัดการข้อมูลตัวบท แต่กระบวนการหรือกรอบของการทำงานที่เปิดโอกาสให้ศึกษาในเชิงสหวิทยาการ ที่เรียกว่า กิจกรรมเชิงสารคดีนั้น ได้ทำให้ภาษาศาสตร์สารคดี เป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถนำแนวทางในศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษา มาบูรณาการในการศึกษาได้ เพียงแต่ผลงานศึกษาวิจัยที่ผ่านมา มักมุ่งเน้นไปที่ผลผลิตด้านการจัดการข้อมูลตัวบท เพื่อนำไปสู่การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตัวบททั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งมุขปาฐะและข้อมูลเอกสาร ให้เป็นระบบคลังตัวบทข้อมูล (archive) มากกว่า ความใส่ใจที่มีต่อกระบวนการด้านประวัติศาสตร์สาขาอื่น ๆ จึงดูอ่อนด้อยลงไป

² การใช้คำศัพท์เรียกกลุ่มผู้ใช้ภาษา 2 กลุ่ม คือ คนรุ่นหนุ่มสาว และ คนรุ่นเยาวชน เพื่อแสดงนัยทางอายุที่แตกต่างกัน คนรุ่นหนุ่มสาวหมายถึง ผู้พูดภาษาที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 18-35 ปี ซึ่งเป็นไปตามการแบ่งช่วงอายุของสมทรง บุระพัฒน์และคณะ (2554) ส่วนคนรุ่นเยาวชน ในบทความนี้ หมายถึง ผู้พูดภาษาที่อยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 18 ปี

บทความนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการในการศึกษาวิจัยภาษาศาสตร์สารคดีที่ประยุกต์กับแนวทางด้านภาษาศาสตร์มานุษยวิทยาและวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมในชุมชนเชิงชาติพันธุ์วรรณา และเพื่อนำไปสู่การตีความทำความเข้าใจด้วยข้อมูลภาษาและวัฒนธรรมที่จัดเก็บเหล่านั้นในเชิงลึกกว่าเพียงการจัดระบบและพรรณนาลักษณะทางภาษาและวัฒนธรรมเท่านั้น กระบวนการที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการศึกษาภาษาเชิงสังคมวัฒนธรรมและการตีความไปสู่วาทกรรมกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นี้ เป็นวิธีการที่เรียกว่า วิธีการทางชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic method) ซึ่งนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรม จึงเรียกว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic discourse analysis) (Scollon and Scollon, 2004)

ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักของบทความนี้ จึงเน้นการนำเสนอระเบียบวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงชาติพันธุ์วรรณาให้เป็นกรอบการศึกษาหนึ่งของการศึกษาภาษาศาสตร์สารคดีมากกว่าที่จะเน้นไปที่ผลของการวิเคราะห์ภาษาชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ เพียงแต่ผลการวิเคราะห์ที่เลือกนำเสนอ นั้น เป็นเพียงการแสดงผลการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นแนวทางที่น่าจะเป็นไปได้สำหรับการวิเคราะห์ตามแนวทางนี้

2. ภาษาและชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำนี้ จัดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งที่มีภาษาและวัฒนธรรมของตนเองอย่างชัดเจน ในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว ทั้งจากการบอกเล่าและจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ กล่าวตรงกันว่ามีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางใต้ของจีน ต่อแดนกับเวียดนามตอนเหนือ ตั้งบ้านเรือนกระจายตั้งแต่บริเวณมณฑลกว๋างสี ยูนนาน ตังเกี๋ย ลุ่มแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง แคว้นสิบสองจุไทย โดยเฉพาะที่สิบสองจุไทยนี้ มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำอาศัยอยู่ถึง 8 เมือง คือ เมืองแง เมืองกาย เมืองตุง เมืองม่วย เมืองลา เมืองหวัด เมืองซาง เมืองโมะ (ปิยวรรณ สุขเกษม, 2553, น. 1) โดยมีเมืองแงหรือเตียนเบียนฟูเป็นศูนย์กลาง มีการปกครองของตนเองอย่างอิสระ การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยนั้น เชื่อกันว่าด้วยเหตุผลของสงคราม และการเมืองการปกครองต่างกรรมต่างวาระกัน ชาวไทยโซ่ง/ไทดำได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2322) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2430) โดยตั้งถิ่นฐานที่เมืองเพชรบุรีเป็นแห่งแรก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีป่าเขามาก มีหุบเขาลำธาร น้ำท่วมไม่ถึง ลักษณะภูมิประเทศคล้ายบ้านเมืองเดิม คือ เมืองแง ในแคว้นสิบสองจุไทย (อ่านเพิ่มเติมในพนิดา เย็นสมุทร, 2524) ต่อมาได้กระจายไปตั้งหลักแหล่งที่อื่นๆ แต่จะอยู่อาศัยหนาแน่นแถบตะวันตกของในประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554)

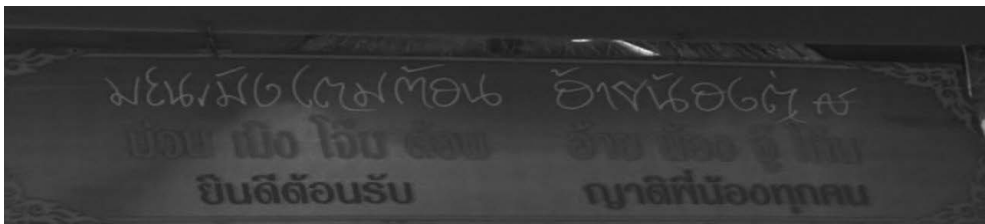
นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการตั้งหลักแหล่งอาศัย กระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศตามจังหวัดต่าง ๆ ภาคกลาง เช่น อยู่ในบริเวณจังหวัดลพบุรี สระบุรี นครสวรรค์ ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก และสุโขทัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดเลย และบริเวณภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี และจังหวัดชุมพร (อ่านเพิ่มเติมจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งอาศัยอยู่ใน มนุ อุดมเวช, 2547; พิกุลทอง วันวงศ์, 2550)

การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในภาษาไทยมีหลายชื่อด้วยกัน เช่น ลาวโซ่ง ไทดำ ไตดำ ผู้ไทดำ ไททรงดำ ไทยโซ่ง ลาวซ่งดำ ลาวทรงดำ หากพิจารณาที่มุมมองของชื่อที่เรียก อาจจัดได้เป็น 2 มุมมอง ได้แก่ มุมมองจากคนนอกกลุ่มและมุมมองจากคนในกลุ่ม มุมมองจากคนนอกกลุ่ม มักสันนิษฐานกันถึงที่มาของคำว่า โซ่งดำ ที่สอดคล้องกับชุดแต่งกายที่มักจะเน้นไปที่สีดำ การเรียกชื่อ “โซ่ง” น่าจะมาจากคำว่า “ส้วง” ซึ่งภาษาไทยดำแปลว่า “กางเกง” ดังนั้น โซ่งดำ จึงหมายถึง กางเกงสีดำ มุมมองจากคนนอกอีกมุมหนึ่งที่ใช้เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า “ลาวโซ่ง” จะเป็นมุมมองจากคนไทยที่มักมองกลุ่มชาติพันธุ์อีกจำนวนหนึ่งที่อพยพมาในคราวเดียวกันจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น ลาวพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง จึงทำให้คนไทยเรียกชื่อในเชิงจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อพยพมาใหม่ว่า “ลาว” เหมือนกัน (สุมิตร ปิติพัฒน์และคณะ, 2551) ส่วนมุมมองของคนใน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ในไทย มักจะเรียกตัวเองว่า ไทดำ หรือ “ผู้ไตดำ” (ปิยวรรณ สุขเกษม, 2553, น. 1) นอกจากนี้ ยังมีข้อสันนิษฐานอีกว่า คำว่า “โซ่ง” อาจจะไม่ได้หมายถึงกลุ่มคนเท่านั้น แต่หมายถึงหน่วยทางการปกครอง อย่างที่พิเชฐ สายพันธ์ (ในสุมิตร ปิติพัฒน์และคณะ, 2551) กล่าวไว้ว่า “โซ่ง” จัดเป็นหน่วยทางการปกครองอย่างหนึ่งของกลุ่มที่ปัจจุบันเราเรียกว่า ไทดำ โดยเฉพาะบริเวณสิบสองจุไท เป็นระบบการปกครองโบราณ หน่วยที่เรียกว่า “โซ่ง” คือหน่วยชุมชนของกลุ่มคนที่อยู่บริเวณนอกเขตปกครองที่เป็นศูนย์กลาง (หน้า 34) ซึ่งตรงกับที่พนัส ล้วนเมือง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้ให้ข้อสันนิษฐานเช่นเดียวกันว่า “โซ่ง” น่าจะเป็นหน่วยการปกครอง โดยมีเขียงอยู่ในสูตรรอบนอกออกมาเป็นเวียง และรอบนอกสุดเป็น “โซ่ง” ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้านประมาณ 5-10 หมู่บ้าน เวียงหนึ่งจะแบ่งออกเป็น 4 โซ่ง (อ้างใน สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2556)

การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายและต่างมุมมองกันเช่นนี้ ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงขอใช้ชื่อเรียกที่ผนวกทั้งสองมุมมอง โดยจะขอใช้ว่า “ไทยโซ่ง/ไทดำ” เนื่องจาก ไทดำ เป็นชื่อเรียกที่กลุ่มชาติพันธุ์มักใช้เรียกตัวเอง ส่วน ไทยโซ่ง มักใช้เพื่อต้องการเน้นว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งจัดเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีเชื้อสายของชาติพันธุ์ไทดำ

ในทางภาษาศาสตร์แล้ว จัดให้ภาษาไทยดำเป็นภาษาหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท (Tai language family) โดยจัดอยู่ในสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai group) ตามการจัดแบ่งของฟิง กวย ลี (Li, 1960) ฮาร์ทมานน์ (Hartmann, 1980) ได้

แยกภาษากลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ออกเป็น 3 กลุ่มย่อย โดยจัดภาษาไทยดำอยู่ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ตอนบน (Upper Southwestern Tai) ซึ่งมีภาษาไทยแดง ไทยขาว ลื้อเชียงตุง ลื้อเชียงรุ่ง เป็นต้น ภาษาไทยดำเป็นภาษาที่มีระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ของตนเอง นักภาษาศาสตร์ เช่น แชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975 อ้างใน สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ, 2556) ได้ใช้ระบบวรรณยุกต์ในการจัดกลุ่มภาษาและจัดให้ภาษาไทยดำอยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาพวน ภาษาไทยวนซึ่งเป็นภาษาต่างจากกลุ่มลาว เช่น ลาวครั่ง ลาวใต้ ลาวอีสาน แม้ว่าจะมีคำศัพท์จำนวนมากที่คล้ายกับภาษาลาว (เรื่องระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ภาษาไทยดำสามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้ในสมทรง บุรุษพัฒน์, 2540) ตัวอักษรของภาษาไทยดำที่เรียกว่า “โตสือโตดำ” สันนิษฐานว่ารูปแบบตัวอักษรสืบทอดมาจากอักษรสมัยสุโขทัยที่มีการใช้อยู่ในอาณาจักรล้านช้างหรือในลาว ไทยดำรับรูปแบบนี้สมัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยที่มีเมืองแถงเป็นศูนย์กลาง ตัวอักษรของไทยดำมีส่วนคล้ายตัวอักษรในภาษาไทยอยู่มาก แต่บางตัวออกเสียงต่างกัน (ม.ศรีบุรุษ, 2530 อ้างในสมทรง บุรุษพัฒน์, 2540) ตัวอย่างรูปอักษรภาษาไทยดำสามารถดูได้จากป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน เมื่อเทียบกับตัวอักษรภาษาไทยที่เขียนกำกับเสียงอ่านจากภาษาไทยดำ และมีคำแปลเป็นภาษาไทย ที่ปรากฏในภาพที่ 1

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2554)

ภาพที่ 1 รูปตัวอักษรในภาษาไทยดำที่ปรากฏในป้ายประชาสัมพันธ์ ร่วมกับ
รูปอักษรภาษาไทย

ในแง่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ไทยโซ่ง/ไทยดำมักจะถูกกล่าวถึงโดยทั่วไปในแง่ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นอันเนื่องมาจากมาจากมีลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตและระบบภาษาของตนเองชัดเจน อีกทั้งมีการตื่นตัวในการรณรงค์และอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์อย่างจริงจังโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์โดยชุมชน จนได้รับการกล่าวขานว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศักยภาพ ความเป็นปึกแผ่น และมีความเข้มแข็ง (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554; 2556)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า หากพิจารณาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่กล่าวกันว่าเข้มแข็งเปรียบเทียบกับภาวะถดถอยของการใช้ภาษาไทยในกลุ่มผู้ใช้ภาษารุ่นเยาวชน ก็เป็นเรื่องที่ชวนให้คิดถึงอยู่มาก ว่าเหตุใดจึงไม่เป็นไปในทำนองเดียวกัน เป็นไปได้หรือไม่ว่า การศึกษาวิจัยที่มุ่งไปที่การสำรวจการใช้ภาษาและการจัดเก็บข้อมูลตัวบทภาษา อาจจะไม่เพียงพอสำหรับการศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งน่าที่จะมีการศึกษาด้วยวิธีการอื่นร่วมด้วย

3. วัตถุประสงค์

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น บทความนี้จึงต้องการนำเสนอแนวคิดของภาษาศาสตร์สารคดีในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ โดยประยุกต์วิธีการทางชาติพันธุ์วรรณากับการวิเคราะห์วาทกรรม ที่เรียกว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณา มาใช้ในการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ภาษา คือ กลุ่มคนชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ กับภาษาและเครื่องมือทางวัฒนธรรม (cultural tools) ที่ถูกใช้สื่อสารในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้โดยมีสมมติฐานว่าความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เหล่านี้สามารถตีความถึงสถานการณ์ของภาษาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ผลของการศึกษาจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการจัดการข้อมูลตัวบทและการตีความตัวบทต่อไป และอาจใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อสืบสานและธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสถานการณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมในภาวะถดถอยหรือภาวะวิกฤติในประเทศไทย บทความนี้จะใช้กรณีศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำเป็นตัวอย่าง

4. ภาษาศาสตร์สารคดีและวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณา

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของบทความนี้ คือ การนำเสนอแนวคิดและวิธีการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวทางภาษาศาสตร์สารคดี รวมทั้งการประยุกต์วิธีการศึกษากับแนวทางมานุษยวิทยาและวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อให้เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้สนใจศึกษาวิจัยในทำนองนี้ต่อไป ผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวถึงแนวคิดเชิงทฤษฎีของภาษาศาสตร์สารคดีและแนวทางในการศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีด้านภาษาศาสตร์สารคดี และการจัดการข้อมูลตัวบทที่จะเป็นกรอบในการวิจัย

ภาษาศาสตร์สารคดี (Documentary linguistics) เป็นสาขาย่อยสาขาหนึ่งในภาษาศาสตร์ที่มุ่งเน้นไปที่วิธีการ เครื่องมือ และกรอบทฤษฎีในการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลภาษาของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาของกลุ่มชนที่อยู่ใน

ภาวะวิกฤติ ฮิมเมลมันน์ (Himmelmann, 2006) กล่าวไว้ว่าแนวทางภาษาศาสตร์สารคดีเป็น การศึกษาในลักษณะของสหวิทยาการ (multidisciplinary) มีวิธีการศึกษาที่เรียกว่า วิธีการเชิง สารคดี (documentary method) ส่วนผลผลิตที่ได้นั้นเรียกว่า การจัดการข้อมูล ตัวบท (language documentation)

การจัดการข้อมูลตัวบททางภาษา คือ การบันทึกภาษาใดภาษาหนึ่งของกลุ่มชนใด กลุ่มชนหนึ่ง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ที่หลากหลายและมีอายุการนำไปใช้ประโยชน์ที่ยาวนาน โดยที่การจัดการเอกสารและข้อมูลทางภาษา ควรบันทึกข้อมูลด้านภาษาที่หลากหลายที่สุด ครอบคลุมทุกประเภทตัวบท (text types) และทุกทำเนียบภาษา (register) เพื่อให้มีความ หลากหลายทางของภาษา (variety) ทั้งความหลากหลายระดับสังคมและระดับท้องถิ่น และ ความหลากหลายในแง่ของภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งฮิมเมลมันน์ (อ้างแล้ว) ได้ระบุ ประโยชน์ 3 ประการของการจัดการข้อมูลตัวบททางภาษา ได้แก่

1) เป็นการธำรงรักษามิปัญญาด้านภาษาของภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติ กล่าวคือ การจัดการเอกสารและบันทึกข้อมูลทางภาษานี้ ไม่เพียงแต่เป็นการรวบรวมข้อมูลคลังความรู้ ทางภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการธำรงรักษา ภาษา (language maintenance) นั้น ๆ อีกด้วย

2) เป็นการประหยัดทรัพยากรและเป็นการต่อยอดงานวิจัย (research economy) กล่าวคือ นักวิจัยสนใจศึกษาและต้องการทำวิจัยภาษาใดภาษาหนึ่งสามารถดำเนินการวิจัยได้ โดยไม่ต้องเริ่มต้นจากศูนย์ เนื่องจากมีข้อมูลเอกสารและตัวบทภาษาที่ได้เก็บรวบรวมและ บันทึกไว้แล้ว

3) เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ (accountability) เนื่องจากจะต้องมีการตรวจสอบ ทุกประเภท และการทดสอบระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์ของ การวิเคราะห์หรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงมาตรฐานงานวิจัยที่ สามารถทำซ้ำและได้ผลในลักษณะเดียวกันกับงานวิจัยที่ได้ทำมาแล้ว (replicability)

ในการปฏิบัติงานเชิงภาษาศาสตร์สารคดี ตามความคิดของฮิมเมลมันน์และในกลุ่ม นักภาษาศาสตร์สารคดี เช่น ออสติน (Austin, 2010) ได้สรุปสาระสำคัญไว้ ดังนี้

1) การเน้นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) การจัดการเอกสารและข้อมูลทางภาษาจึง เกี่ยวข้องกับการรวบรวม การบันทึก และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชุมชนหรือจาก ภาคสนามเป็นหลัก เพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาและการศึกษาด้านอื่น ๆ ต่อไปได้อีก

2) การอธิบายข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (accountability) เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือทั้งใน แ่งของการเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิและการนำเสนอของข้อมูลเหล่านั้นที่จะต้องมีการมีระเบียบวิธีด้าน ภาษาศาสตร์ที่เป็นไปได้และเป็นไปตามที่คาดหวัง

3) การจัดเก็บเอกสารและบันทึกข้อมูลทางภาษาในระยะยาวเพื่อการอนุรักษ์ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับการจัดเก็บแฟ้มข้อมูล (archiving) เพื่อให้เกิดการเข้าถึงและสามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต

4) การทำงานแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) เป็นการทำงานข้ามศาสตร์เพื่อให้เกิดมุมมองหลายมิติ

5) การมุ่งเน้นที่ชุมชน (community-based practice) โดยปฏิบัติงานร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของภาษา ในแง่นี้ สมาชิกในชุมชนจึงไม่ใช่เป็นเพียงผู้บอกภาษา (informant) ที่ให้ข้อมูลทางภาษาเท่านั้น แต่สามารถอยู่ในฐานะเป็นทรัพยากรด้านภาษา (language producers) และเป็นผู้ร่วมวิจัย (co-researchers) ได้ การศึกษาตามแนวนี้จึงเปิดโอกาสให้เจ้าของภาษามีบทบาทมากขึ้น

6) การเผยแพร่และการกระจายตัวบทภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ออกไปในวงกว้าง (openness to wider users) การเผยแพร่ต้องไม่จำกัดเพียงแค่นักวิชาการเท่านั้น แต่ต้องให้สมาชิกในชุมชน ผู้เรียนภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ครูผู้สอนในสถานศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจด้านชาติพันธุ์เข้าถึงได้

การที่จะบรรลุสาระสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้ จำเป็นต้องอาศัยวิธีการเชิงสารคดี (Documentary activity) ที่อิมเมลมันน์เสนอไว้เป็นหลัก 3 ประการ ได้แก่

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Compiling) เป็นวิธีการที่ว่าด้วยการค้นหาและจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเสียงหรือการรวบรวมข้อมูลเอกสารก็ตาม

2) การแสดงความเห็น (Commenting) เป็นวิธีการไตร่ตรอง การคิดพิจารณาของผู้วิจัยที่มีต่อข้อมูลเอกสารที่จัดเก็บรวบรวมมาเหล่านั้น ว่าเป็นข้อมูลประเภทใด ข้อมูลน่าเชื่อถือหรือไม่ การถ่ายทอดข้อมูลจากเสียงเป็นตัวบทถูกต้องหรือไม่ การแปลข้อมูลภาษา สอดคล้องกับภาษาต้นทางมากน้อยเพียงใด ข้อมูลมีความสมบูรณ์ในระดับใด ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาแสดงความเห็นต่อข้อมูลเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลา ขั้นตอนนี้ ยังหมายรวมถึงการตระหนักถึงเรื่องจริยธรรมการวิจัยในคนด้วยว่าข้อมูลที่จัดเก็บและวิธีการที่จัดเก็บมีการแสดงการยินยอมในการทำวิจัยในคน (informed consent) แล้วหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลและวิธีการวิจัยจะไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์

3) การจัดทำระบบแฟ้มข้อมูล (Archiving) วิธีการนี้มักจะเป็นวิธีการสุดท้ายหลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและพิจารณาแสดงความเห็นต่อข้อมูลนั้นแล้ว การจัดทำระบบแฟ้มข้อมูลก็เพื่อให้เป็นฐานข้อมูลในลักษณะของคลังข้อมูลภาษาสำหรับการศึกษาในอนาคต และเพื่อเป็นการเก็บรักษาข้อมูลของภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤติให้คงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ดี แม้ข้อเสนอที่อิมเมลมันน์และนักภาษาศาสตร์สารคดีกล่าวไว้ว่าเป็นสหวิทยาการ แต่เมื่อพิจารณาในแง่ของวิธีการปฏิบัติแล้ว กลับมุ่งเน้นไปที่ตัวบทข้อมูล

ทางภาษาเชิงกระแสหลักทางคติชน เช่น เรื่องเล่า วรรณกรรมมุขปาฐะ บทเขียน บทประพันธ์ ฯลฯ และวิธีการจัดเก็บข้อมูลด้วยบทเหล่านั้นมากจนเกินไป ทำให้ละเลยข้อมูลเชิงกิจกรรม (activity-based data) ที่มีภาษาและวัฒนธรรมแฝงอยู่หรือสอดแทรกอยู่กับกิจกรรมที่คนในชุมชนปฏิบัติกันทั่วไป ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนวทางในการเก็บข้อมูลเชิงกิจกรรมเพื่อเป็นส่วนเสริมกิจกรรมเชิงสารคดีของแนวทางนี้ให้ชัดเจนขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมและปฏิบัติการทางสังคม (social practice) เป็นหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าในกิจกรรมมีวาทกรรม (discourse in action) และวาทกรรมก็เป็นวาทกรรมที่ผ่านสื่อ (mediated discourse) ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางภาษา สื่อทางวัฒนธรรม หรือสื่อทางสังคม (Scollon, 2001; Scollon and Scollon 2004; Norris and Jones, 2005) ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงมิติเชิงลึกด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีอยู่ในข้อมูลด้วยบทภาษา วิธีการที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอในที่นี้ เป็นวิธีการที่กลุ่มนักภาษาศาสตร์สังคมเน้นกิจกรรม (Activist sociolinguistics) เรียกว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนา

กรอบวิธีการของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic discourse analysis) ที่สคอลลอน (Scollon, 2001; Scollon and Scollon, 2004) เสนอไว้ นั้นเป็นวิธีการทางภาษาศาสตร์สังคมเชิงมานุษยวิทยาที่เน้นการศึกษากิจกรรมการสื่อสารในชุมชนและวิถีปฏิบัติทางสังคมของกลุ่มบุคคลเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาษา วาทกรรม และอัตลักษณ์ของบุคคลในชุมชนนั้น ๆ

การวิเคราะห์ตามแนวทางดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะต้องสำรวจ (survey) อาจจะเริ่มที่ประเด็นที่ต้องการศึกษา (issue-based survey) ซึ่งกระทำได้ตั้งแต่ก่อนที่จะลงไปเก็บข้อมูลในชุมชน เพราะการสำรวจประเด็นอาจนำไปสู่การคัดเลือกชุมชนที่จะไปเก็บข้อมูลภาคสนามได้ เมื่อลงในพื้นที่ในชุมชนที่คัดเลือกแล้ว ผู้วิจัยจะต้องมีการสำรวจพื้นที่และชุมชน (scene survey) เพื่อพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมไปถึงภาษา วาทกรรมและเครื่องมือทางวัฒนธรรมต่าง ๆ และจะต้องสำรวจกิจกรรม (activity-based survey) เพื่อพิจารณาว่าในชุมชนดังกล่าวสมาชิกในชุมชนปฏิบัติกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมสำคัญอย่างไร และมีบุคคลใด รวมทั้งภาษา วาทกรรม เครื่องมืออุปกรณ์อะไรเกี่ยวข้องกันบ้าง ขั้นตอนการสำรวจกิจกรรมนี้จะนำมาซึ่งการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมหลักที่ผู้วิจัยจะใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนาต่อไป

เมื่อผู้วิจัยสามารถคัดเลือกชุมชนเป้าหมายและกิจกรรมเป้าหมายที่จะทำให้เก็บข้อมูลชาติพันธุ์ได้แล้ว ผู้วิจัยจะต้องใช้การสังเกต (observation) และการเข้าร่วมกิจกรรม (participation) ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อพิจารณาถึงรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารนั้น วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่จะต้องกระทำในกิจกรรมการสื่อสาร อุปกรณ์และเครื่องมือทางวัฒนธรรมซึ่งรวมไปถึงการแต่งกาย สิ่งของต่าง ๆ เอกสารข้อมูลด้วยบท และลักษณะการใช้ภาษาสื่อสารระหว่างการกระทำกิจกรรมดังกล่าว

ขั้นตอนนี้อาจจะต้องใช้เวลานานกว่าขั้นตอนอื่น ๆ เพราะจะต้องให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยอาจใช้รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลในชุมชนนั้น เช่น การพูดคุยสนทนา (conversation) การสัมภาษณ์ (interview) เป็นต้น ในขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลาเช่นนี้ บางครั้งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนสถานภาพของผู้วิจัยจากการเป็นคนนอกชุมชน (outsider) มาเป็นคนในชุมชน (insider) เนื่องจากเกิดความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนที่ผู้วิจัยได้มีการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ด้วย ขณะเดียวกันก็อาจทำให้คนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นผู้ให้ข้อมูล (informant) ไปสู่การเป็นผู้ร่วมวิจัย (co-researcher) ได้อีกทางหนึ่ง

ในบทความนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดภาษาศาสตร์สารคดีร่วมกับวิธีการวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนาเป็นกรอบในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำใน 3 ชุมชนเป้าหมายว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ความเกี่ยวพันกันระหว่างภาษาวาทกรรมกับบุคคลในชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำ ที่ปรากฏในกิจกรรมในชุมชนสามารถเป็นตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำได้หรือไม่ อย่างไร

5. วิธีดำเนินการวิจัยและข้อมูล

เนื่องจากบทความนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาษาศาสตร์สารคดี และเสนอวิธีการศึกษาภาษาศาสตร์สารคดีโดยนำแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนามาประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเบื้องต้นสำหรับการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยเกี่ยวกับประเด็นว่าด้วยภาษาและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ วิธีดำเนินการวิจัยที่กล่าวถึงในที่นี้ จึงเป็นขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อย “การจัดการข้อมูลตัวบทของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง” ที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในส่วนของการศึกษาเชิงวาทกรรมวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยตามแนวทางชาติพันธุ์วรรณนา ซึ่งคาดว่าจะช่วยทำให้ได้ข้อมูลเชิงภาษาและวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่า ข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic data) ที่น่าจะช่วยทำให้การเก็บรวบรวมเพียงตัวบทภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การดำเนินงานวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนา ผู้วิจัยได้ผนวกวิธีการวิจัยตามแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมผ่านสื่อ (Mediated discourse) (Scollon, 2001; Scollon and Scollon, 2004) ซึ่งเน้นวิธีการเชิงชาติพันธุ์วรรณนา โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 การสำรวจ (survey) ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสำรวจประเด็น (issue-based survey) ในเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำ

5.2 คัดเลือกชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำ ผู้วิจัยและกลุ่มนักวิจัยในโครงการได้พิจารณาวางแผนเพื่อคัดเลือกชุมชนที่จะลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ในเบื้องต้นได้เลือกจังหวัดนครปฐม

เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่ามีชุมชนชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำหลายชุมชนด้วยกัน จากนั้นจึงนำไปสู่การคัดเลือกชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำ ที่จะลงเก็บข้อมูลภาคสนาม

เนื่องจากมีหลายชุมชน กลุ่มนักวิจัยจึงจำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกชุมชนดังกล่าว โดยเกณฑ์ที่ใช้ในเบื้องต้น ได้แก่ ระยะเวลา จำนวนผู้อาศัย และความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ ชุมชนเป้าหมายต้องเป็นชุมชนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งอาศัยและตั้งรกรากอยู่เป็นระยะเวลานานเกินกว่า 50 ปี อย่างน้อยต้องมีคนชวอายุมากกว่า 3 รุ่นขึ้นไป จำนวนผู้อาศัยจะต้องมีจำนวนมากพอสมควร อย่างน้อยก็มากกว่า 20 หลังคาเรือน ชุมชนมีการรวมกลุ่มโดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีศูนย์รวมหรือสถานที่ของการจัดกิจกรรมเหล่านั้น เช่น วัด โรงเรียน หรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น เมื่อได้เกณฑ์เหล่านี้แล้ว จึงพิจารณาจากข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับชุมชนที่รวบรวมได้ เบื้องต้นจึงคัดเลือกจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านไผ่หูช้าง ชุมชนบ้านหัวถนน และชุมชนบ้านเกาะแรดพัฒนา โดยก่อนที่จะเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชน ผู้วิจัยจะต้องเตรียมเอกสารใบยินยอมในการทำวิจัยในคนเพื่อขออนุญาตสมาชิกในชุมชนที่ผู้วิจัยจะต้องไปเก็บข้อมูล และเมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลได้แล้ว จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ (ซึ่งเอกสารใบยินยอมในการทำวิจัยในคนนี้จะต้องผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล (MU-IRB) เรียบร้อยแล้วก่อนหน้านี้)

5.3 การเก็บข้อมูลภาคสนามเชิงชาติพันธุ์วรรณาโดยดำเนินดังนี้

1) สำรวจชุมชนในภาพรวม (scene survey) เพื่อพิจารณาถึงสมาชิกในชุมชน เครื่องมือและอุปกรณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในกิจกรรมในชุมชน รวมทั้งข้อมูลเอกสารภาษาไทยโซ่ง/ไทดำ เช่น แบบเรียนภาษาไทยโซ่ง ตำนานเรื่องเล่า คำขับ คำสวด เพลง ปริศนาคำทาย ได้จากสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

2) สำรวจกิจกรรมการสื่อสาร (communicative events) ที่จัดขึ้นในชุมชน ช่วงระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน 2554 เพื่อพิจารณาว่ามีใครเข้าร่วมกิจกรรม ภาษาและวาทกรรมที่ใช้ในกิจกรรม รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ทางวัฒนธรรม ที่จะแสดงถึงวิถีปฏิบัติและลักษณะความเป็นไปของชุมชน

3) บันทึกเสียงสัมภาษณ์การสนทนา บันทึกภาพนิ่ง บันทึกวีดิทัศน์ และจดบันทึกย่อภาคสนาม (field note taking) เมื่อปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน ทั้งการสัมภาษณ์และการสนทนาพูดคุย

4) ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ (observation) และเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ในฐานะคนนอก (outsider) และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะคนใน (insider) ในบางกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตจากสมาชิกของครอบครัวหนึ่ง กิจกรรมการสื่อสารที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์และเข้าร่วมกิจกรรมในการเก็บข้อมูลภาคสนามนี้ เช่น งานประเพณีประจำปีของ

ไทยโซ่ง/ไทดำ ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ พิธีเสนเอือน การรับประทานอาหารร่วมกัน ฯลฯ

5) สังเกตและคัดเลือกบุคคลเป้าหมาย (key person) ที่จะเป็นผู้ร่วมศึกษาวิจัยในโครงการต่อไป เนื่องจากโครงการวิจัยใช้เวลาถึง 3 ปี ที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง บุคคลเป้าหมายจะเป็นคนสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานวิจัยในชุมชนต่อไปได้ และบุคคลดังกล่าวก็จะสามารถเรียนรู้การศึกษาค้นคว้า และสามารถเป็นผู้ร่วมวิจัย ขณะเดียวกันก็สามารถเป็นผู้สืบสานและธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

สำหรับโครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเน้นการคัดเลือกบุคคลเป้าหมายที่เป็นคนรุ่นเยาวชน และคนรุ่นหนุ่มสาวที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำและยังอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นหลัก เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไม่ว่าจะในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชน และยังมีความรู้ในภาษาไทยโซ่ง/ไทดำอยู่บ้าง อย่างน้อยก็พอทราบความหมายของคำศัพท์บางคำศัพท์

5.4 ถ่ายถอดข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงและบันทึกวีดิทัศน์ รวมทั้งการเรียบเรียงตัวบทข้อมูลจากการบันทึกภาคสนาม

5.5 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเชิงชาติพันธุ์วรรณาเพื่อทำความเข้าใจลักษณะภาษาและวัฒนธรรมชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำทั้งสามหมู่บ้าน

5.6 ตีความผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเหล่านั้นเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนในการจัดการข้อมูลตัวบทต่อไป

สำหรับข้อมูลที่นำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์เบื้องต้นในบทความนี้และผลของการศึกษา ผู้วิจัยได้คัดเฉพาะบางส่วนของโครงการวิจัยมากล่าวถึงในที่นี้เท่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทดำที่ถูกใช้สื่อสารในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนว่าสามารถบ่งชี้ให้เข้าใจอัตลักษณ์ไทยโซ่ง/ไทดำได้อย่างไร

6. ข้อค้นพบเบื้องต้นจากภาษาศาสตร์สารคดีและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ไทยโซ่ง/ไทดำ: อุดมการณ์ทางภาษาที่แตกต่างระหว่างรุ่นอายุ

จากการศึกษาด้วยวิธีการวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำใน 3 ชุมชน ในประเด็นด้านภาษาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ ข้อค้นพบด้านสถานการณ์การใช้ภาษาไทดำในชุมชน อาจกล่าวได้ว่าภาษาของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำที่เรียกว่า ภาษาไทดำปรากฏอยู่ในเหตุการณ์การสื่อสารของชุมชน และปรากฏในลักษณะของภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำแตกต่างกัน ผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาษา

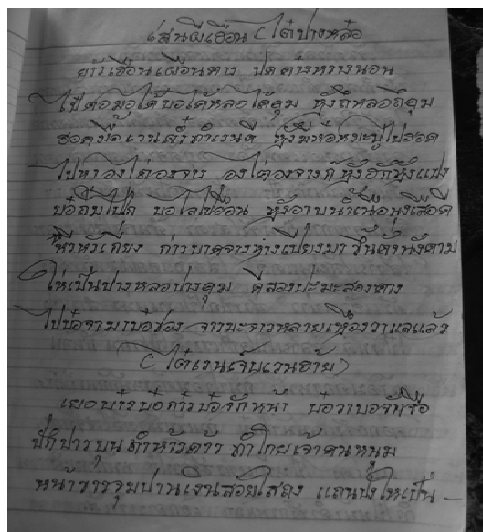
ของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำมีความหลากหลายอย่างมากภายในชุมชน และสถานการณ์ของการใช้ภาษาก็แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนต่างรุ่นอายุกัน จากการสังเกตของผู้วิจัยเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมหลัก ๆ ในชุมชนทั้งสามชุมชน มีข้อสังเกตเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการใช้ภาษาไทยดำในชุมชนที่สื่อให้เห็นอุดมการณ์ทางภาษาไทดำ หรือมุมมองในเชิงการให้คุณค่าและให้ความสำคัญของภาษาไทยดำที่สามารถตีความไปถึงการสื่ออัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ ดังนี้

1) ภาษาไทดำในฐานะวาทกรรมศักดิ์สิทธิ์

ผู้วิจัยพบว่าสถานการณ์ที่ภาษาไทยดำปรากฏใช้อย่างจริงจังและใช้ตลอดการทำกิจกรรม ก็คือ การใช้ในพิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น “พิธีเสนเอือน” ซึ่งเป็นพิธีสำคัญที่จะต้องจัดอยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ เนื่องจากการเซ่นไหว้ผีปู่ย่าบรรพบุรุษให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว “พิธีเสนตัว” ซึ่งเป็นการบูชาเทพเทวดาที่คุ้มครองรักษาตัวบุคคลเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตัวและยังเป็นการต่อชะตาให้บุคคลนั้นด้วย เป็นต้น รูปแบบของภาษาที่ปรากฏจะอยู่ในลักษณะของวาทกรรมคำสวด ซึ่งใช้ในการสวดหรือขับในการทำพิธี ซึ่งจะต้องมีลำดับของวัจนกรรม (speech act) เฉพาะ มีถ้อยคำภาษาและเนื้อหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละพิธีกรรม แม้แต่เป็นคำขับในงานประเพณี ได้แก่ งานประเพณีประจำปีไทยโซ่ง/ไทดำ ก็จะต้องมีบทสวดหรือบทขับเฉพาะ ผู้ที่ทำหน้าที่สวดหรือขับในพิธีกรรมสำคัญๆ เช่น หมอเสน คือผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการทำพิธีเสนเอือน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายและจะต้องมีการสืบทอดให้เป็นหมอเสนเป็นการเฉพาะ ซึ่งเชื่อกันว่าได้รับมอบหมายมาจากฟ้าหรือถูกกำหนดชะตามาเป็นหมอเสน มิใช่ใครก็ทำหน้าที่นี้ได้ ดังนั้นคำสวดหรือคำขับเหล่านี้จึงถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ เพราะตกทอดกันมารุ่นสู่รุ่น จากคำบอกเล่าของหมอเสน เชื่อกันว่าหากใครไม่เคารพอาจก่อให้เกิดเรื่องไม่ดีกับเจ้าตัวได้ ภาษาไทดำที่ใช้ในการทำพิธีเหล่านี้จึงจัดว่าเป็นภาษาศักดิ์สิทธิ์ไปด้วย

ที่น่าสนใจก็คือ คำสวดคำขับที่ใช้ในการทำพิธี เช่น พิธีเสนเอือน หมอเสนจะมีการบันทึกคำสวดของตนเองไว้เพื่อใช้สวดหรือขับในพิธี หมอเสนแต่ละท่านจะมีคำสวดที่ไม่เหมือนกัน เมื่อพิจารณาที่สมุดบันทึกคำสวดพบว่าจะมีการเขียนคำสวดภาษาไทยดำด้วยรูปอักษรไทย ดูตัวอย่างภาพที่ 2 สมุดคำสวดนี้เปรียบเหมือนคู่มือของหมอเสนที่จะต้องมีไว้ประจำตัว จากการสัมภาษณ์หมอเสน จึงทำให้ทราบว่า คำสวดที่ใช้ในการทำพิธีแต่ละครั้งนั้นยาวและมีเนื้อหามาก ยิ่งพิธีสำคัญมาก ก็จะยิ่งยาว จึงไม่สามารถจำคำสวดได้หมด จำเป็นที่จะต้องมีการบันทึกไว้ เนื่องจากหมอเสนหลายคนไม่สามารถเขียนตัวอักษรไทดำได้ แต่ได้เรียนเขียนอ่านภาษาไทย จึงได้ใช้อักษรไทยในการบันทึกคำสวดเหล่านั้น จะได้เข้าใจง่าย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะบันทึกด้วยตัวอักษรไทย ไม่ใช่โตสือโตคำของภาษาไทดำ แต่ความน่าเคารพและความศักดิ์สิทธิ์ของวาทกรรมคำสวดก็ยังคงมีอยู่

(ภาพจาก ดร. ปัทมา พัฒน์พงษ์, 2554)

ภาพที่ 2 สมุดบันทึกคำสวดในพิธีเสนเอือน บันทึกด้วยลายมือเป็นตัวอักษรไทย

2) ภาษาไทดำในฐานะวาทกรรมชีวิตประจำวัน

ในการทำกิจกรรมทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในชุมชนพบว่ามีการใช้ภาษาไทดำในการสื่อสารระหว่างกันอยู่มากของคนไทยโซ่ง/ไทดำที่อยู่ในวัยสูงอายุ กล่าวคือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ยังคงใช้ภาษาไทดำสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอในทุกกิจกรรมการสื่อสารของชุมชน ภาษาไทดำที่ใช้สื่อสารนี้ปรากฏอยู่ในวาทกรรมการสนทนาของกลุ่มผู้ใช้ภาษาไทดำที่อยู่ในวัยสูงอายุ ดังจะพบได้จากการสนทนาในเวลาพักผ่อน ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่วัด หรือบริเวณอื่น ๆ ในชุมชน เช่น ในงานประเพณีประจำปี ไทยโซ่ง/ไทดำที่จัดอยู่ในชุมชนอื่น เมื่อผู้สูงอายุเหล่านี้พบกัน ก็มักจะสนทนากันด้วยภาษาไทดำ เนื่องจากผู้สูงอายุชาวไทยโซ่ง/ไทดำเหล่านี้บางคน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยชรา (อายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป) แล้ว มักจะไม่รู้ภาษาไทยกลาง ดังนั้นเมื่อจะต้องติดต่อสื่อสารกับผู้เฒ่าผู้แก่เช่นนี้ จึงจำเป็นต้องใช้ภาษาไทดำ แต่สถานการณ์การสื่อสารจะต่างไปเมื่อเป็นการสนทนากับผู้ร่วมสนทนาที่ต่างรุ่นอายุ โดยเฉพาะกับคนวัยกลางคน (อายุอยู่ในช่วง 36-59 ปี) คนรุ่นหนุ่มสาว (อายุอยู่ในช่วง 18-35 ปี) และคนรุ่นเยาวชน (อายุต่ำกว่า 18 ปี) จากการสังเกตพบว่า ภาษาไทดำที่อยู่ในชีวิตประจำวันในการสื่อสารของคนต่างรุ่นอายุจะมี

ลักษณะของการสลับภาษา (code switching) กล่าวคือ ในกิจกรรมเดียวกันที่มีผู้ร่วมสื่อสารเป็นผู้สูงอายุ คนวัยกลางคน คนรุ่นหนุ่มสาว คนรุ่นเยาวชนอยู่ด้วยกัน เช่น การรับประทานอาหารในครอบครัว เมื่อคนรุ่นสูงอายุสนทนากันเองจะใช้ภาษาไทยดำ แต่เมื่อสนทนากับคนวัยกลางคน คนรุ่นหนุ่มสาว หรือคนรุ่นเยาวชนจะใช้ภาษาไทยกลาง ส่วนคนวัยกลางคนจะสื่อสารด้วยภาษาไทยดำกับคนรุ่นสูงอายุ และมักจะใช้ภาษาไทยดำและภาษาไทยกลางในกลุ่มอายุเดียวกันหรืออยู่ในวัยกลางคนด้วยกัน แต่มักจะใช้ภาษาไทยกลางเมื่อติดต่อสื่อสารกับคนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชน ยกเว้นในบางกรณีที่คนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชนบางคนที่รู้ภาษาไทยดำก็จะมี การสลับภาษาระหว่างไทยดำกับไทยกลาง ที่น่าสังเกตก็คือ คนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชนในสามชุมชนนี้ ไม่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนาระหว่างกันหรือในกลุ่มคนอายุเดียวกันเลย

นอกจากนี้ ความรู้ในภาษาไทยดำที่มีได้เข้มข้นเท่ากับคนรุ่นสูงอายุ คนวัยกลางคน คนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชนชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำก็มักจะเป็นการใช้การปนภาษา (code mixing) ไทยดำและไทยกลางไปด้วยกันเพื่อสื่อสารกับคนรุ่นสูงอายุ จากการสัมภาษณ์คนวัยกลางคน คนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชนชาวไทยโซ่ง/ไทดำ ทำให้ทราบว่าคนเหล่านี้จำเป็นต้องรู้ภาษาไทยดำไว้บ้าง เนื่องจากมีญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ดังนั้นด้วยความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารกับญาติผู้ใหญ่ของครอบครัว จึงต้องใช้ภาษาไทยดำในการสื่อสาร แต่ถ้าหากหมดรุ่นญาติผู้ใหญ่แล้ว ก็เห็นว่าภาษาไทยดำมีความจำเป็นน้อยลงในชีวิตประจำวัน

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณิกิจ, 2554)

ภาพที่ 3 ผู้สูงอายุชาวไทยโซ่ง/ไทดำกำลังนั่งสนทนากันระหว่างการทอผ้า

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณชกิจ, 2554)

ภาพที่ 4 ภาพกิจกรรมในวันรอน้ำขอพรผู้ใหญ่เนื่องในวันประเพณีสงกรานต์

3) ภาษาไทดำในฐานะวาทกรรมประชาสัมพันธ์

จากการสังเกตภาษาไทดำที่ปรากฏในกิจกรรมของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ พบว่า ภาษาไทดำยังถูกใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ ภาษาไทดำอยู่ในวาทกรรมประชาสัมพันธ์เมื่อปรากฏในกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยเปิดโอกาสให้มีคนนอกชุมชนหรือคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาร่วมกิจกรรมได้ กิจกรรมเหล่านั้นมักปรากฏตามเทศกาล เช่น งานประเพณีประจำปีของชาวไทยโซ่ง/ไทดำ ซึ่งปกติจะมีเป้าหมายให้ชาวไทยโซ่ง/ไทดำที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ได้มาพบปะกัน เป็นการสร้างสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ซึ่งแต่ละชุมชนของไทยโซ่ง/ไทดำจะมีกำหนดการชัดเจนว่าจะจัดเมื่อใดแล้วจะส่งข่าวให้ชุมชนอื่นได้ทราบล่วงหน้า เพื่อจะได้เดินทางมาร่วมงานกัน แต่รูปแบบการจัดงานประเพณีประจำปีนี้ได้ปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อมีเหตุผลของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโซ่ง/ไทดำและการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์โดยชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กิจกรรมที่จัดจึงมีลักษณะของความบันเทิง รื่นเริง ผสมผสานกับการจัดแสดงทางวัฒนธรรม ซึ่งบางครั้งก็มีใช้เป็นการวัฒนธรรมของไทยโซ่ง/ไทดำเท่านั้น เช่น การรำผู้ไทของเด็กนักเรียน การเล่นดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ฯลฯ กิจกรรมเช่นนี้จึงเหมือนเป็นพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนให้คนนอกชุมชน (ที่อาจอยู่ในรูปของนักท่องเที่ยว) ได้เห็นและได้รู้จักคนไทยโซ่ง/ไทดำ

ลักษณะเช่นนี้ จึงกลายเป็นเหตุผลสำคัญให้ต้องมีการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป โดยเฉพาะคนนอก

ชุมชนที่ไม่เคยรู้จักไทยโซ่ง/ไทดำมาก่อน นอกเหนือจากการจัดแสดงเครื่องมือทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น เครื่องแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาจัดแสดงเป็นนิทรรศการย่อยๆ การสาธิตการเล่นของชาวไทยโซ่ง/ไทดำแล้ว ภาษาไทดำก็เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมประการหนึ่งของการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ไทยโซ่ง/ไทดำด้วย ภาษาไทดำที่ปรากฏในกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์นี้ จึงมักปรากฏในรูปแบบที่จะต้องมีการแปล ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาไทดำในการบรรยายประกอบการสาธิตการเล่น หรือรูปเขียนตัวอักษรไทดำที่ปรากฏตามป้ายและโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ จะต้องมีการเขียนถอดคำอ่านเป็นตัวเขียนภาษาไทย พร้อมทั้งจะต้องมีการแปลเป็นภาษาไทยกลางอีกด้วย ดูภาพที่ 1 และภาพที่ 5 ประกอบ

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณชกิจ, 2554)

ภาพที่ 5 ป้ายข้อความแสดงสูกาษิตของชาวไทยโซ่ง/ไทดำที่จัดแสดงในงานประเพณีประจำปี

นอกเหนือจากภาษาไทดำที่ปรากฏในกิจกรรมประเพณีประจำปีที่เปิดโอกาสให้คนนอกกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมกิจกรรมและได้สัมผัสวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำแล้วยังพบว่า การประชาสัมพันธ์ชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำยังมีรูปแบบของการจัดทำปฏิทินของชาวไทยโซ่ง/ไทดำโดยเฉพาะด้วย ปฏิทินนี้จัดทำขึ้นโดยมูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย เพื่อแจกจ่ายให้กับชุมชนไทยโซ่ง/ไทดำ แต่ขณะเดียวกันเมื่อทำปฏิทินนั้นมาติดไว้ที่เรือนไทดำหรือ เอือนไตดำ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์การแสดงทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในชุมชนเพื่อให้คนทั่วไป (ที่คาดหมายว่าจะแก่นักท่องเที่ยว) ได้ทราบถึงรูปร่างลักษณะของบ้านเรือนของชาวไทยโซ่ง/ไทดำ ปฏิทินนั้นจึงกลายเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ไปด้วย เมื่อพิจารณาที่ตัวปฏิทินก็จะพบว่าการใช้รูปตัวอักษรภาษาไทดำกำกับไว้ แต่ก็ปรากฏในลักษณะของการเขียนถ่ายตัวอักษรจากคำในภาษาไทยด้วยตัวอักษรไทดำ หรือใช้ไตสือไตดำ

เขียนภาษาไทยนั่นเอง ดังที่ปรากฏในภาพที่ 6 เป็นการใช้อักษรในภาษาไทยคำเขียนภาษาไทยว่า “มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย”

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณชกิจ, 2554)

ภาพที่ 6 ปฏิทินไทยซอง/ไทดำ

ภาษาไทยที่ปรากฏในปฏิทินเช่นนี้ เข้าใจได้ว่ามิใช่เป็นการใช้ภาษาไทยคำปกติในชีวิตประจำวัน แต่เป็นการจงใจที่จะให้ตัวหนังสือภาษาไทยคำทำหน้าที่แสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยซอง/ไทดำให้เป็นที่รู้จักว่าชาวไทยซอง/ไทดำมีภาษาเป็นของตนเอง เป็นภาษาที่มีรูปเขียนหรือมีตัวอักษรอยู่ด้วย รูปอักษรภาษาไทยบนปฏิทินจึงมิได้มีบทบาทที่จะสื่อความหมายเกี่ยวกับถ้อยคำภาษา เพราะความหมายของรูปถ้อยคำปรากฏเป็นภาษาไทยให้เข้าใจอยู่แล้ว หากแต่มีบทบาทในการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสื่อประชาสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่มให้เห็นความโดดเด่นของชาติพันธุ์ไทยซอง/ไทดำ ขณะเดียวกันก็ยังสื่อประชาสัมพันธ์กับคนไทยซอง/ไทดำด้วยกันเอง ที่อาจจะไม่คุ้นเคยกับรูปตัวอักษรภาษาไทย ได้ทราบว่าชาติพันธุ์ของตนเองนั้นมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ถึงแม้ว่าเขาเหล่านั้นจะเขียนอ่านภาษาไทยด้วยรูปอักษรไทดำไม่ได้ อย่างน้อยที่สุดรูปอักษรภาษาไทยที่ปรากฏบนปฏิทินนี้ก็จะช่วยให้เข้าใจและได้เห็นเชิงประจักษ์แล้วว่าภาษาไทยคำมีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร การแสดงความโดดเด่นทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาติพันธุ์อื่นด้วยรูปภาษาที่ใช้ในกิจกรรมเชิงประชาสัมพันธ์เช่นนี้ จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยคำเป็นวาทกรรมประชาสัมพันธ์อย่างดีให้แก่ชาติพันธุ์ไทยซอง/ไทดำ

4) ภาษาไทดำในฐานะเครื่องมือต่อรองทางชาติพันธุ์

การดำรงอยู่ของภาษาไทดำท่ามกลางกลุ่มผู้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักนั้น ทำให้สถานภาพของภาษาไทดำเป็นเพียงภาษาของชนกลุ่มน้อย ที่ใช้สื่อสารกันอยู่ในวงจำกัด ความนิยมในการใช้ภาษาไทดำในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำเองก็มีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะชาวไทยโซ่ง/ไทดำรุ่นหนุ่มสาวและรุ่นเยาวชนที่มักนิยมสื่อสารด้วยภาษาไทย ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์กับคนไทยโซ่ง/ไทดำผู้สูงอายุและวัยกลางคนมักกล่าวตรงกันว่า อาจเป็นเพราะคนรุ่นหนุ่มสาวและรุ่นเยาวชนเกิดมาในรุ่นที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำมีการแต่งงานกับคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำ ซึ่งแตกต่างจากรุ่นผู้สูงอายุที่มักจะเป็นการแต่งงานภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน นอกจากนี้ คนรุ่นวัยกลางคน คนรุ่นหนุ่มสาวและรุ่นเยาวชน มักจะใช้ชีวิตและมีกิจกรรมภายนอกชุมชนมากกว่า ซึ่งส่วนใหญ่ต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร การแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ว่าเป็นไทยโซ่ง/ไทดำ ในชุมชนนอกกลุ่ม เช่น การพูดภาษาไทดำ อาจทำให้คนรุ่นนี้รู้สึกด้อย จึงพยายามปกปิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และไม่แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ไทยโซ่ง/ไทดำเมื่ออยู่นอกชุมชน เมื่อคนกลุ่มนี้เคยชินกับการไม่แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง เมื่อกลับมาอยู่ในชุมชนจึงทำให้มีการแสดงความเป็นไทยโซ่ง/ไทดำเจือจางไปด้วย

ภาวะเช่นนี้คนวัยกลางคนชาวไทยโซ่ง/ไทดำตระหนักดี จึงมีความพยายามที่จะให้คนรุ่นหนุ่มสาวและรุ่นเยาวชนมีความภูมิใจและตื่นตัวในชาติพันธุ์ของตนเอง การรณรงค์ในแง่ของกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่การทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทดำขึ้นก็มีส่วนอย่างมากที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเชื้อสายไทยโซ่ง/ไทดำได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน และเพื่อให้ความเป็นชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำยังคงดำเนินอยู่ได้ต่อไปโดยอาศัยความรู้ภาษาไทดำเป็นเครื่องมือ

อันที่จริงการเปิดอบรมภาษาไทดำของสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) โดยมีอาจารย์สุรีย์ ทองคงหาญเป็นผู้นำในการสอนนั้น มีไว้เพียงเพื่อการเผยแพร่ภาษาไทดำให้เป็นที่รู้จักแก่เด็กที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในชุมชนหรือสอนให้แก่ผู้สนใจภาษาไทดำเท่านั้น แต่การเปิดสอนภาษาไทดำยังเป็นเหมือนเครื่องมือในการต่อรองให้เกิดการยอมรับในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในกลุ่มคนรุ่นหนุ่มสาวและคนรุ่นเยาวชนเชื้อสายไทยโซ่ง/ไทดำ การเปิดสอนภาษาไทดำในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนที่มีชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำอาศัยอยู่ นับว่าเป็นความพยายามที่จะต่อรองกับอำนาจที่เบียดขับของภาษาไทยที่มีต่อภาษาชาติพันธุ์และภาษาชนกลุ่มน้อย การได้พื้นที่ในการแสดงตัวตนของชาติพันธุ์ผ่านการเรียนภาษาไทดำจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะต่อรองกับอำนาจของอัตลักษณ์หลักคืออัตลักษณ์ไทยซึ่งเป็นอัตลักษณ์ประจำชาติ (national identity)

(ภาพโดย จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2554)

ภาพที่ 7 ตารางสอนภาษาไทยดำของสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) ในโรงเรียน

7. บทสรุป

จากแนวทางภาษาศาสตร์สารคดีและวิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่นำเสนอในบทความนี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเน้นไปที่การรวบรวมข้อมูลตัวบทในชุมชน และมุ่งไปที่การศึกษาเพียงลักษณะภาษาของชาติพันธุ์นั้น อาจจะไม่เพียงพอสำหรับการทำความเข้าใจสถานการณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย บทความนี้จะแสดงวิธีการศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สารคดีร่วมกับวิธีการเชิงชาติพันธุ์วรรณนา ในการศึกษาภาษาและชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนภาษาชาติพันธุ์ที่อยู่ในภาวะถดถอยหรือภาวะวิกฤติ โดยศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในสามชุมชนเป็นกรณีศึกษา

ผลของการใช้วิธีการศึกษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณา ทำให้มองเห็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรม และผู้ใช้ภาษาที่เป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์เมื่ออยู่ในการทำกิจกรรมในชุมชน มุมมองเกี่ยวกับภาษาไทยดำที่มีต่อการแสดงและ สร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยโง่ง/ไทดำมีความแตกต่างกันระหว่างคนต่างรุ่นอายุ การปรากฏ ของภาษาไทยดำในกิจกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไทยโง่ง/ไทดำกำลังมี

การปรับเปลี่ยน มีความพยายามจัดกิจกรรมเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนให้เข้ากับยุคสมัยและ
 เหมาะกับสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งดำรงตนอยู่ได้ ภาษาไทดำ
 จึงเหมือนเป็นเครื่องมือทางวาทกรรมที่ถูกใช้เพื่อแสดงบทบาทในการต่อรองอำนาจ
 ระหว่างอัตลักษณ์กระแสหลักกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และยังเป็นการต่อรองการแสดง
 อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ระหว่างคนต่างรุ่นอีกด้วย ความพยายามธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์
 ไทยโซ่ง/ไทดำให้เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยด้วยเครื่องมือทางวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งภาษา
 ไทดำ ได้แสดงออกผ่านกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นและถูกสร้างขึ้นหลากหลายรูปแบบ ภาษาไทดำจึง
 ปรากฏท่ามกลางกิจกรรมในชุมชนเหล่านั้นในฐานะเป็นเครื่องมือทางวาทกรรมและเครื่องมือ
 ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยโซ่ง/ไทดำในเวลาเดียวกัน

ดังนั้น การเก็บรวบรวมตัวบทข้อมูลภาษาที่อยู่ในชุมชนชาติพันธุ์เพื่อใช้เป็น
 เครื่องมือในการทำความเข้าใจสถานะของชุมชนภาษานั้นและเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์
 ทางภาษาและชาติพันธุ์ของกลุ่มคนดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจและ
 ตระหนักถึงข้อมูลอีกชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมในชุมชนที่ภาษา
 อาจจะปรากฏอยู่ในอีกรูปแบบหนึ่งที่มีใช้เป็นรูปแบบตัวบทที่นักภาษาศาสตร์เชิงพรรณนา
 ค้นเคย อย่างไรก็ดี ข้อเสนอในบทความนี้และผลการศึกษาที่เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นสำหรับ
 การศึกษาวิจัยด้านภาษาศาสตร์สารคดีและการจัดการตัวบทข้อมูลภาษาเพื่อสืบสานภาษา
 และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น การศึกษาวิจัยในทำนองเดียวกันนี้ยังมีความจำเป็น
 อีกมากในวงวิชาการของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจศึกษาภาษากับวัฒนธรรม และ
 ภาษากับชาติพันธุ์เพื่อที่จะได้จัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับการทำความเข้าใจและการธำรง
 รักษาภาษาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- ปิยวรรณ สุขเกษม. (2553). หนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น ไทยโซ่งบ้านไผ่หู่ช้าง ตำบลไผ่หู่ช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. นครปฐม: โรงเรียนวัดไผ่หู่ช้าง.
- พินิดา เย็นสมุทร. (2524). คำและความหมายในภาษาลาวโซ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิกุลทอง วันวงษ์ (รวบรวม). (2550). สารการเรียนรู้ท้องถิ่นของเรา เรื่อง ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง). สมุทรสาคร: โรงเรียนวัดหนองสองห้อง (สายชนูปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร. เอกสารเผยแพร่อัดสำเนา.
- ม. ศรีบุษรา (นามแฝง). (2530). ไทยดำรำพัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- มนู อุดมเวช. (2547). ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย. เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2540). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. จัดพิมพ์เนื่องในมหาวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในปีพุทธศักราช 2539.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2554). การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยโซ่ง. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์, อัญชลี สิงห์น้อย และศิริพร มณีชูเกตุ. (2546). ระบบไวยากรณ์ในภาษาไทยโซ่ง. พิษณุโลก: สาขาวิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุมิตร ปิติพัฒน์, พิเชฐ สายพันธุ์, ชำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และนลินี ตันธวัชชัย. (2551). ไทดำ ไทยขาว ไทแดง และไทยเหลือง: อัตลักษณ์เปิด อัตลักษณ์ปิด. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สุมิตร ปิติพัฒน์, บัณฑกร อ่อนดำ และพูนสุข ธรรมภิมุข. (2521). ลาวโซ่ง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). สถานการณ์ทางภาษาในสังคมไทยกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์. ภาษาและวัฒนธรรม 25(2): 5-17.
- Austin, P. K. (2010). Current issues in language documentation. In Peter K. Austin (ed.) *Language Documentation and Description* 7:12-33. London: SOAS.

- Bird, S. and G. Simons. (2003). Seven dimensions of portability for language documentation and description. *Language* 79: 557-582.
- Fishman, J. A. (1991). *Reversing Language Shift*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Gippert, J, Himmelmann, N. and Mosel, U. (eds.) (2006). *Essentials of Language Documentation*. New York: Mouton de Gruyter.
- Hartmann, J. F. (1980). A model for alignment of dialects in Southwestern Tai. *Journal of Siam Society* 68: 72-86.
- Himmelmann, N. P. (1998). Documentary and descriptive linguistics. *Linguistics* 36: 161-195. (Documentary and descriptive linguistics (Full version). Retrieved March 15, 2011, from <http://www.hrhelp.org/events/workshops/eldp2005/reading/himmelmann.pdf>.
- Himmelmann, N. P. (2006). Language documentation: What is it and what is it good for? In Jost Gippert, Nikolaus P. Himmelmann and Ulrike Mosel (eds.) *Essentials of Language Documentation*. pp. 1-30. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Li, F. K. (1960). *A tentative classifications of Tai dialects*. *Culture in History Essay in Honor of Paul Radin*, edited by Stanley Diamond, 951-959. New York: Columbia University Press.
- Norris, Sigrid and Jones, Rodney H. (eds.) (2005). *Discourse in Action: Introducing Mediated Discourse Analysis*. New York: Routledge.
- Scollon, R. (2001). *Mediated Discourse: The Nexus of Practice*. New York: Routledge.
- Scollon, R. and Scollon, S.W. (2004). *Nexus Analysis: Discourse and the Emerging Internet*. New York: Routledge.
- Woodbury, A. C. (2003). Defining documentary linguistics. In Peter Austin (ed.), *Language Documentation and Description* 1: 35-51. London: SOAS.
- Woodbury, A. C. (2010). Chapter 9: Language Documentation. In Peter K. Austin and Julia Sallabank (eds.) *Handbook of Endangered Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.

ขอขอบพระคุณ (เรียงชื่อตามตัวอักษร)

บ้านเกาะแรตพัฒนา อำเภอเมือง

นายก้าจร เพชรยวน	ผู้ใหญ่บ้าน 32/1 หมู่ 11 บ้านเกาะแรตพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
นายบุญช่วย เพชรหยอย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 14 บ้านเกาะแรตพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
นางมาลี เพชรยวน	32/1 หมู่ 11 บ้านเกาะแรตพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน

นายคำ ทองคงหาญ	16 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นายทองหยุด สระทองหยอย	193 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นายทอน แป้นโก๋	178 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นายท่า รอดเจริญพันธ์	45 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นางเนื่อง ทองคงหาญ	27/2 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นางบิง ทองคงหาญ	17 / 1 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
อาจารย์ปิยวรรณ สุขเกษม	ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นางพัชรินทร์ หอมสุด	169 หมู่ 4 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
อาจารย์สุรีย์ ทองคงหาญ	ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
นางหวาน ทองคงหาญ	16 หมู่ 5 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

บ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม

นางขอบ ทอระผลับ	10/2 หมู่ 5 บ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทรา อำเภอ ดอนตูม จังหวัดนครปฐม
-----------------	---

นางเนียน รักจ้อย

11 หมู่ 8 ตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม

นายประสงค์ เตี้ยะตาช้าง

รองประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอดอนตูม
บ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

นายเมือง รักจ้อย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนพุทรา
บ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม